

Nga durimi ndaj kulturës së të lafosurit

‘Lufta ngë ë’ kurrë e shejte, përkundër ‘lufta ë’ mosfeja’. Me gjithë këtë, ajo që është e shkatërron qetësinë e Botës së Vjetër ka të bëjë, në dukje, me qëndrime që përshkojnë ndërgjegjen njerëzore, si ato fetare. Për këtë arsye ndonjeri thotë se roli i fesë kërcënon bashkëjetesën civile dhe merr pjesë për të gorromisur (destabilizuar) paqen. Te kjo arenë gjakderdhëse ka kush parashtron një ‘të l(II)afosur të volitshëm’, të aftë të prijë historinë ndaj ‘njëi njerëzimi më të bashkuam dhe solidar’ dhe të stisë ‘një qytetërim të besëlidhjes’. Bëhet fjalë për të shkuar mbatanë parimit asimetrik të durimit(/tollerancës), qartësisht të pamjaftueshëm t’i rrijë prapa ndërrimevet të turbullt në veprim te zona evro-mesdhetare dhe lindore e mesme, fryt kryesisht i shk(/ar)lakimit e të pazotësisë organizative për të bërë të përparojë integrimi kushtetues të Bashkimit Evropian. BE katandisur nanimë si i thjeshtë zotim të kontratës, ashtu si dolli jashta në krahasim të Greqisë (dhe të Italisë). Dymbëdhjetë milionë të vdekurish, fshatra dhe horë të shkatërruam, zi buke dhe tridhjetë vjet luftërash ‘për fenë’ te zona e ish Hjerueshmës Perandori Romake shkaktuan si rezultat të duhurit të zgjidhjes durimi ndër të ndryshmet përvijime të krishterë. Borgjezia mes-evropiane në rritje pati kështu mundësinë të bëjë fitimet e saj, marrëdhëniet ndër Shtet dhe nënshtetas klënë disiplinuar dhe Shtetet vanë tue marrë përherë më shumë pushtet mbi nënshtetasit. Edhe sot pushteti sovran vetëcakton parësinë e dobishme për të mbajtur të bashkuam nënshtetasit të çdo besimi o morali. Shteti i drejtësisë vetëcakton detyrën e të vendosur vegle(/a)t për të rregulluar lidhjet ndër individët, tue i organizuar atyre bashkëjetesën, ku nganjeri është i lirë në të njëjtën masë të ndërsjellë me të tjerët. Te shoqëritë shumë-etnike durimi qëndron parimi i rregullimit për ndryshimet kulturore. Nga këtë mospërfillja me të cilën institucionet shoqërore merren me qytetarët me vizione të ndryshme të Botës, të njëjtësisë, të gluhëvet o vetëm të ndjeshmërisë së ndryshme ndaj cipës (turpit për kurmin). Durimi, i lerë si vegle(/ël) për të rregulluar marrëdhëniet shoqërore ndër vetat, tue ndajtur ndër atë që ë’ e ligjshme të bëhet te sh’pia e vet dhe atë që ka të bëhet jashta pragut, sot de(/o)jë të kish për ndonjeri ngjer’edhe pretendimin të mbyllë brënda fshehtësisë së ndërgjegjes vetjake prirjen etike o fetare të njeriut. Ndoshta mënd të bëjmë më mirë e më shumë nëse drejtojmë vëmendjen tënë themelevet të bashkëjetesës shoqërore, tue ditur se bëhet fjalë për lidhje ndër njëjtësi, të cilat te gjendja operative rrezikojnë përherë, si mirë e dimë, të shkojnë kufirin në një sfidë bashkëlidhore. Dhe është kjo arsyeja për të vënë në vater(/fokus) të tilla themele të bashkëjetesës, sepse janë pikërisht ndryshimet njëjtësie ndër individë, grupe, popuj që her’e herë mënd të vënë fitilin në mekanizma përjashtimi, marginalizimi o persekutimi. Te ky fjalim ngë ka vend durimi, sepse kënaqet të caktojë llargësitë e drejta ndër individët mbartës vizionesh të ndryshme të Botës dhe merr parasysh në mënyrë të përfshirë natyrën konfliktuale të çfarëdo besë fetare. Përkundërt duhet marrë parasysh se fetë monoteiste, ndryshe nga të njëfishtat besime primitive të kufizuame rreth fshatit, themelojnë një etik universale nga e cila mënd të mblidhet lidhja ekzistuese ndër sukcesi i fevet dhe kultura e paqes së përgjithshme. Bëhet fjalë prandaj për të nxitur përpjekjen(/takimin) dhe të lafosurit ndër veta me besime të ndryshme, pa klënë më detyruar të fshehin besën e vet te privati i ndërgjegjes së vet.

Çë nga përherë – mendoj I. Kant dhe të tijën ‘Paqe të përjetshme’ – pyesim, tue kërkuar të mbledhim rrethanat mbi të cilat mënd të vëmë bazat për një sistem bashkëlidhesh paqësore dhe të rregullta, te nomadizmi i ditëvet tona. Dhe gjithë mendimtarët e të sprasmet qëronje arrunë te konkluzioni se ndaj sfidavet të sotme mosgjë të jetë më të aftë se të lafosurit: sepse siell me vete kushtet paraprake e reciprocitetit. Të lafosim me koherencë dhe me njëjtësinë e vet, ahierna, ë’ çë nga nanë një gol ndaj paqësimit të njëi bashkësisë. Te të lafosurit kërkohen, bëhen të ditur pozita paraprake kundër luftës dhe dhunës, thuren ndërveprime të bashkërenditura dhe strukturohen forma jetese, stiset dhe lidhet njeri me tjetrin. Ëj! Me të lafosurit fetar dhe kulturor, ti e shkon qëronin me frytëzim, tij të mbushet jeta me gëzim, të zgjerohet vizioni i Kozmit tue i hequr dretë lashta.

Te gjitonia ime, çë ë’ si një oborr ku ngë shkojnë automjete por vetëm veta më këmbë, ka ca qërë çë erdhi të rrijë një familje magrebine me tre bij. Pa lafe bashkëjetesa ngë është përherë e lehtë. Mësuar te paqja ime më absolute, nani duhet të durojë gjëra çë më shqetësojnë. Por dal’e dalë me pajtime të ndërsjellë jem’e mësohemi të ndëlgohemi: më shumë me të bijtë çë nanë më flasin arbërisht, kurse prindërvet i përgjegjen arabisht dhe te skolla flasin italisht. _____10.15

Dalla tolleranza alla cultura del dialogo

‘La guerra non è mai santa’, anzi ‘la guerra è l’irreligione’. Nonostante questo, ciò che sta sconvolgendo la tranquillità del Vecchio mondo ha a che fare, in apparenza, con atteggiamenti che permeano la coscienza umana, come quelli religiosi. Per tale motivo qualcuno sostiene che il ruolo della religione minaccia la convivenza civile e concorre a destabilizzare la pace. In questa arena sanguinante c’è chi propone un ‘dialogo fattivo’, capace di guidare la storia verso ‘una umanità più unita e solidale’ e di costruire ‘una civiltà dell’alleanza’. Si tratta di superare l’asimmetrico principio di tolleranza, palesemente inadeguato a star dietro ai turbolenti cambiamenti in atto nella area euro-mediterranea e mediorientale, frutto soprattutto del disimpegno e della incapacità organizzativa a far progredire l’integrazione costituzionale dell’Unione Europea. UE ridotta ormai a mero impegno contrattuale, come è emerso con squallore nei confronti di Grecia (e Italia).

Dodici milioni di morti, villaggi e paesi devastati, la carestia e trent’anni di guerre ‘di religione’ nell’area dell’ex Sacro Romano Impero produssero come risultato la necessità di adottare la tolleranza tra le varie professioni cristiane. La nascente borghesia mitteleuropea poté così realizzare i suoi utili, i rapporti tra Stato e sudditi furono disciplinati e gli Stati andarono assumendo sempre più potere sui sudditi. Ancora oggi il potere sovrano si attribuisce il primato utile a tenere uniti i sudditi di qualunque credo o morale. Lo Stato di diritto si attribuisce il compito di stabilire gli strumenti per regolare le relazioni fra gli individui, organizzandone la convivenza, dove ognuno è libero nella stessa misura reciproca degli altri. Nelle società multietniche la tolleranza resta il principio di regolazione delle differenze culturali. Di qui l’indifferenza con cui le istituzioni sociali trattano i cittadini con visioni diverse del mondo, delle identità, delle lingue o soltanto della diversa sensibilità verso il pudore.

La tolleranza, nata come strumento per regolare i rapporti sociali tra le persone, distinguendo tra ciò che è lecito fare a casa propria e ciò che si deve fare fuori della soglia, oggi avrebbe addirittura per taluni la pretesa di rinchiudere dentro il segreto della coscienza individuale l’orientamento etico o religioso dell’individuo. Potremo forse fare meglio e di più se rivolgiamo la nostra attenzione ai fondamenti della convivenza sociale, sapendo che di tratta di relazioni tra identità, le quali nel loro operativo svolgimento rischiano sempre, come sappiamo, di sconfinare in una sfida relazionale. Ed è questa la ragione per mettere a fuoco tali fondamenti della convivenza, perché sono proprio le differenze di identità fra individui, gruppi, popoli che talvolta possono innescare meccanismi di esclusione, emarginazione o persecuzione. Non ha spazio in questo discorso la tolleranza, perché si accontenta di stabilire le giuste distanze fra gli individui portatori di visioni diverse del mondo e considera in modo implicito la natura conflittuale di qualsiasi fede religiosa. Al contrario va considerato che le religioni monoteiste, a differenza delle singole credenze primitive limitate intorno al villaggio, fondano una etica universale da cui cogliere il nesso esistente tra l’affermazione delle religioni e la cultura della pace universale. Si tratta dunque di favorire l’incontro e il dialogo fra persone di fedi diverse, non costrette più a celare la propria fede nel privato della propria coscienza.

Da sempre – penso ad I. Kant e alla sua ‘Pace perpetua’ – ci si interroga, cercando di cogliere le circostanze su cui poter impostare un sistema di relazioni pacifiche e ordinate, nel odierno nomadismo. E tutti i pensatori contemporanei sono giunti alla conclusione che rispetto alle sfide attuali nulla sia più adeguato del dialogo: perché porta con sé i presupposti della reciprocità. Dialogare con coerenza e con la propria identità, allora, è già un gol verso la pacificazione di una comunità. Nel dialogo si postulano, si dichiarano preliminari posizioni contrarie alla guerra e alla violenza, s’intrecciano interazioni coordinate e si strutturano forme di vita, si costruisce e ci si vincola. Sì! Col dialogo religioso e culturale e la sua poesia trascorri fruttuosamente il tuo tempo, ti si riempie la vita di gioia, ti si allarga la visione del Cosmo alienandone le antiche paure.

Nel mio vicinato, che è un po’ un cortile dove non passano automezzi ma solo persone a piedi, da qualche tempo è venuta ad abitare una famiglia magrebina con tre figli. Certo la convivenza non è sempre facile. Abituato nella mia più assoluta pace, ora devo sopportare cose che mi infastidiscono ma lentamente con reciproci accomodamenti stiamo imparando a capirci: specie con i figli che ora mi parlano in albanese, mentre ai genitori rispondono in arabo e a scuola in italiano. ____10.15